

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

Tractatus X. De Dogatione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

7. Tertiò, is, qui tempore promissionis erat amicus, si ante traditionem superveniat inimicitia mortalis, non tenetur ad promissionem, quia in promissione semper imbibitur, ex mente interpretativa promittentis, earentia tantæ inimicitiae, esto peccet aliquando peccato scandalali, &c.

8. Quartò, sponsi non tenentur ad servandam promissionem sponsalium, si res notabiliter mutentur. Sed de hac re nos fusi in tract. de sponsal. diximus lib. 8. matrim. tract. 3. cap. 5. §. 8.

9. Quintò: Is, qui alteri promisit pecuniam, etiam in elemosinam, & deinde incidit in egestatem, non obligatur illam elargiri, &c.

10. Sextò: Si alicuius filius est in gravem infirmitatem lapsus, unde assistentia Patris indigeat, non tenetur Pater ad exequendas illas operas alteri fortè liberaliter promissas, quæ ejusmodi assistentiam impediunt; siquidem intendere filio, est præceptum, promissio illa fuit voluntaria; Immo tanta posset esse ægrotantis necessitas, ut etiam alias obligationes ex præcepto superare posset, ut suo loco in tract. de legibus explicari solet.

TRACTATUS X.

DE

DONATIONE.

CAPUT PRIMUM.

Quid sit Donatio?

§. I. Explicatur natura Donationis.

VAMVIO, ut superius diximus, Promissio acceptata multis assimiletur, conveniatque cum Donatione in futurum item acceptata, sed ante rei traditionem: tamen differunt etiam permixtè in multis. Nam promissio intendit dare, & solum dat jus ad rem promissam, illud tamen ex se esse leve, quantum est ex virtute fidelitatis, diximus in tractatu de Promissione. At donatio etiam in futurum intendit dare, & dat rem ipsam, transferitque dominium in donatarium pro tempore præfixo.

Aliqui autem dicunt, per donationem, re nondum tradita, perfectè transferri dominium rei donatæ in donatarium: Solum enim remanet obligatio tradendi rem, quam traditionem non vocant donationem, sed executionem factæ donationis.

Alii verò dicunt, per dictam donationem, re nondum tradita, transferri dominium initiativè, cum autem res traditur, transferri perfectè, & tunc perfectam vocari donationem. Vtro ex his modis loquaris, profectò ad praxim parum refert, vel nihil.

2. Hinc quando Bonacina de contract. d. 3. quest. 12. punct. 1. n. 2. alique docent, si dicam: *Dono tibi librum, quem habeo domi, unde nunc non trado*, non transferri dominium libri in te, quia, inquit, ita jus positivum disponit; transferri autem, si librum tibi trado, quando inquam, sic docent, intelligitur, si intelligere debent non transferri cum effectu, seu executione, vel non transferri, nisi initiativè, & non perfectè, modo jam explicato.

3. Jam verò donatio definitur communiter solet, esse, *datio liberalis*, si enim quid detur ex obligatione, seu debito iustitiæ, jam donatio non erit, sed vel venditio, vel restitutio, vel quid simile. At (ut verum fatear) hæc donationis descriptio potius est nominis explicatio, quam d. definitio, qui enim, vel tenuem latinitatibus

nitorem attigit, jam cognoscit, donare, nihil aliud esse nisi liberaliter dare. Et nihilominus nobis ad praxim semper intendentibus artificiosiori definitione non est opus. Leg. illam apud Onaren, tom. 2. de contract. §. 1. dub. 30. sect. 1.

§. II. Quantum obliget Donatio?

UT id distinctius cognoscatur (& faceret etiam majorem explicationem præcedentes doctrinae, quatuor diligenter sunt distinguenda.

1. Primò enim, sic potes hæc animo dicere: *Promitto tibi librum, ex quo habeo donare*.

2. Secundò, sic: *Donabo tibi librum*.

3. Tertiò: *Dono tibi librum, quem domi habeo*.

4. Quartò: *Dono tibi librum, & nunc illum trado, illamque re ipsa tu recipis*.

5. His distinctis: Prima ex his Promissio simplex est.

6. Secunda est item simplex Promissio, idem cum ea dicere: *Donabo tibi librum*, ac promitto, tibi librum donare: id quod, cum nihil aliud sit, nisi Donatio in futurum, rectè ab aliquibus dicitur esse promissio donandi.

7. Tertia est donatio transferens dominium rei donatæ in donatarium, siue, ut aliqui loquebantur, *peractum*. 2. sine ultimo effectu, seu executione requiritur ad hujusmodi donationem, siue, ut aliqui ibid. loquebantur, initiativè.

Quoniam verò in hac donatione nondum addi dicitur traditio, ideo à Iurisperitis hæc vocatur donatio, quæ non incipit à traditione, ut etiam appellatur promissio rei donatæ: donatur enim per illam res, & simul tacite promittitur tradi.

9. Quarta est donatio perfectissima transferens dominium simul, & possessionem, vocaturque ab illis Iurisperitis donatio, quæ incipit à traditione, quæ certe nullam promissionem in se, ne tacite quidem includit, cum omnia sint jam exhibita, translatio nimirum donarii, & possessionis traditio in donatarium.

10. Ex his ergo quatuor dispositionibus: Prima, si secunda, si sint acceptatæ, quæ ratione parant obligationem, siue ex fidelitate siue ex iustitia, dictum est superius, cum de promissione disputatum est.

11. Tertia si sit item acceptata, parit semper obligationem sub mortali in materia gravi, nec poterit donator illam revocare sine iniustitia, obligaturque rei sic donatæ possessionem, vel statim, vel certè præfixo tempore, si præfixum fortè aliquod fuit, tradere. Ratio est manifestissima, quia per hanc donationem translatum est dominium in donatarium, siue perfectè, siue initiativè, juxta vana dicendi modos jam explicatos. Ergo donatio sua re tradi semper debet ex iustitia, præscindendo à causis propter quas ejusmodi donatio revocari potest, de quibus inferius dicendum erit.

12. Quarta denique semper, pari, imò fortiori modo, parit obligationem sub mortali, non molestandi modum donatarium, res enim donata non solum est in Dominio, sed etiam in legitima possessione donatarii, præscindendo item à causis, ob quas possit revocari, de quibus inferius.

CAPVT II.

De Divisionibus Donationum.

§. I. Tres principales Divisiones Donationum.

1. **Prima Divisio.** Alia est donatio merè gratuita, quæ scilicet, nulla præcedente obligatione, & propterea sine ullis meritis donatarii, exhibetur à donatore. Alia remuneratoria, quæ scilicet fit ex aliquo obligatione, non quidem iustitiæ, sed gratitudinis quæ virtus tendit ad remuneranda Beneficia juxta communem naturam.

mensuram; Beneficia, inquam, jam facta non faciendae, de qua re lege Dianam *part. 8. tract. 6. resol. 1. 15. v. Notandum est*. Ad donationem autem remuneratorem satis esse, si donator dicat, se donare ob merita donatarii, nec opus esse, ut merita probentur, idem *ibidem resol. 116.* docet.

2. *Secunda Divisio*. Alia est pura, id est, sine ulla conditione, seu limitatione. Alia non pura, id est, cum limitatione loci, temporis, &c.

3. Subdividitur autem donatio non pura in donationem conditionalem, ut: *Dono tibi equum, si hoc, vel illud facias*; & in Donationem in diem, ut: *Dono tibi equum, non nunc si vivis, sed post meam mortem, post aliquot annos, &c.*

4. Et haec quidem donatio in diem, iterum subdividitur: Alia enim est in diem certum, qui scilicet certus erit, siue illum determinat sciamus, quando veniet, siue ignoremus, ut: *Dono tibi equum post meam mortem, vel post annos quinque*. Alia est in diem incertum, quia scilicet incertum est, an unquam adveniet, nam propterea ejusmodi donatio tandem resolvitur in conditionatam, teste Molina, in *summa d. 205. ut: Dono tibi equum pro eodem tempore, quo nupseris, quo Romanus adieris, &c.* sensus enim est, si nupseris, si adieris Romanam, &c.

5. *Tertia Divisio*. Alia est donatio inter vivos, estque ea, quae donator transfert dominium rei in donationem in vita ipsius donatoris, quam certe solent aliqui donatores facere revocabilitate, ita ut illam possint revocare, quando velint, aliqui irrevocabilitate, ita, ut eam amplius revocare non possint. Alia est donatio causa mortis, estque ea, quae donator transfert dominium rei donatae in donatarium post mortem suam, id est, ipsius donantis.

6. Vbi vides, proprie loquendo, donationem factam siue in sanitate, siue in Testamento, siue in periculo mortis, &c. si per eam donans statim transferat dominium rei, esse donationem inter vivos, si post mortem, esse donationem causa mortis. Lege *Onu. ten. 2. d. contr. tr. 10. d. 3. sect. 1. & 5. Vadium tract. de contr. d. 3. d. 9. per tot. Bonac. d. 3. de contr. all. quest. 14. part. 1. num. 20. Clar. apud Bonac. cit. negantem aliquid ex dictis, Azor. 3. p. lib. 11. c. 11. §. 4. alioque, nec omittatur Molina d. 287. num. 22. qui recte percurrit signa, & conjecturas, quibus dignoscatur, an donatio sit inter vivos, an mortis causa, quando delint verba expressa, quae donationem hanc, vel illam notent. Sed certe non erit inutile hic aliqua ex dictis signis summam afferre.*

Signa Donationis inter vivos, causa mortis.

7. Primum, si donas quid, sed transferendo executionem ejusmodi donationis post mortem, tuam donationem facis inter vivos, quia jam nunc donas, & solum donationis effectum illum, seu complementum differs, quod explicavimus *capite 1. n. 1.*

8. Secundum, si absolute dones, nihil aliud addendo, donationem facis inter vivos, quia donare sine addito, est nunc donare.

9. Tercium, si absolute dones, quando es aegrotus, etiam cum eo periculo mortis, quo verosimile erat, te ob mortis metum fuisse inductum ad donandum, donationem facis inter vivos quia etiam donare nunc potes, dum es infirmus; Si ergo aliud non expressisti, inter vivos donasti. Excepi, nisi donator ejusmodi donationem, quam donatarius, nec per se, nec per legitimam personam accepit, apposuerit in Testamento, vel Codicillo, tunc enim ea donatio inducet rationem Legati, estque causa mortis, unde, ut mox dicitur, revocari potest.

10. Quartum, si dones cum addito, post mortem meam, vel si ex hac infirmitate moriar, vel si ex navigatione & vi discessero, clara est donatio causa mortis, immo, quando in donatione facta est mortis mentio, propendendum est ad pronuntiandum, eam esse causa mortis, nisi aliud clare appareat in contrarium.

Par. III.

11. Quinto, si donatio facta est coram quibus Testibus, cum solemnitate scilicet, requisita à Testamento, vel Codicillo, magnum est signum, esse causa mortis; id enim persuadet solemnitas propria ultimatum voluntatum, inter quas numerandum esse donationem causa mortis, mox dicemus §. 2. n. 10.

12. Sexto, contra, si donatio facta est coram duobus Testibus, signum habes donationis inter vivos, etiam si executio ejus, ut dictum est n. 7. differatur ad finem mortis, quia id persuadet solemnitas sufficiens ad donationem inter vivos. Adde, semper pronuntiandum, ut actus valeat potius, quam pereat, si periret, seu irrita esset dicta donatio coram tam paucis Testibus facta, nisi censetur esse inter vivos.

Quando omnibus expensis, adhuc dubitatur, qualis sit donatio, qualis sit censenda, dixi *supra lib. 8. matr. tr. 7. c. 2. §. 1. n. 15.*

Quando autem dubitatur de ipsa donationis substantia, hoc est, an ipsa fuerit facta, dixi *l. 1. in Dec. lib. 3. c. 7.*

§. II. Explicatur magis praedicta Donationum Classes.

Res promissa uni alteri tradita.

1. Dico primum, si promissisti mihi acceptanti equum, v. g. donare, & deinde (sanè cum culpa contra Promissarium *superius* explicata) donasti alteri eundem equum, sequuta traditione, hic alter dominum habebit equi, ego autem possum duntaxat & debet habere interitus, si quod passus sum, & n. l. praeterea. L. g. quae dixi *c. 7. de promissione, §. 5. n. 30.*

Prohibita Donazione, non prohibetur Remuneratio.

2. Dico secundum, si à Principe prohibeatur donatio, ut prohibuit Clemens VIII. Religiosis Donationes, & ut prohibet Ius Civile donationes inter conjuges, gratuita solum prohibita censetur, non verò remuneratoria; quia haec aliquantulum deficit à propria donatione, quae propria, tota, quanta, quanta est, fundatur in liberalitate, nec oriri debet ex ullo debito etiam gratitudinis: prohibitio autem alicujus rei, cum sit odiosa, restringenda semper est ad rem maxime proprie talem. Ita Sanchez *lib. 6. matr. d. 6. num. 1. & 2. Dian. part. 1. tract. de Pauper. Relig. res. 15. & 16. & p. 8. tract. 6. resol. 115.* aliique contra nonnullos alii codum citatos. Lege etiam Delugo *d. 23. de Inst. n. 131.*

3. Inquires: Si ego donavi aliquid Titio, is autem ob gratitudinem aliud mihi retribuit, si deinde ego aliud quid eidem Titio donavero, estne haec secunda donatio remuneratoria, an gratuita?

Respondco: Est gratuita, quia tu sine ullo debito donasti secundo: Donatio enim Titii, cum non fuerit, nisi ad te remunerandum, non potuit ponere novum debitum in te, sed extinxit suum. Quare tu secundo omnino gratis donasti.

4. Quid, si Titius excessit in retribuendo?

Respondco: Tunc certe erit gratuita, & liberalis ejus donatio secundum hunc excessum, & consequenter, secundum ejus excessum mensuram, erit remuneratoria tua secunda donatio.

5. Subinquires: Quantum debet esse hic excessus, ut dicatur gratuita in retribuente, seu, qui dici possit meritis praecedentibus non aequipollere?

Respondco: Id certa lege definiti non potest: nam: quanvis aliqui censeant, quicunque excessum esse gratuitum, satis enim (aiunt) per aequale sit debita retributio, aliqui verò velint gratitudinem postulare, ut plus semper reddatur, quae est sententia Aristotelis, 8. *Ethic. & Sancti Thomae, 2. 2. q. 106. art. 6. cui adde Sence. l. 1. de Benefic. 18.* quod plus, Sanchez, *l. mox cit.* & Diana *part. 1. tract. de Pauper. Relig. resolut. 16.* dicit, esse probabile, quod debeat esse, ut aliqui dixerunt, in dimidio, ut si receperis decem, debeas retribuere decem, & quinque.

G g 3 Q uanvis

Qualvis, inquam, aliqui sic censent, tamen idem Sanch. l. 8. *matr. d. 6. n. 9. & l. 1. Conf. l. 6. d. 2.* cui addit Dianam p. 8. *tr. 6. ref. 120.* denique concludit, totum hoc prudentis arbitrio esse relinquendum, atque praesertim qualitate donantis; plus enim solent, ac debent Principes retribuere, quam Plebei, vel Religiosi, &c. Quod autem Religiosi, & Religioni infir etiam debitum gratitudinis, ut iuxta suam vivendi rationem debeant, sed moderate, benefactoribus retribuere, ipsum lumen naturale manifestat.

Discrimina inter Donationem conditionalem, & inter Donationem in diem.

6. Dico tertio: Est laicum discrimen inter donationem conditionalem, & inter donationem in diem certum: Si enim sic dicas per donationem conditionatam: *Dono tibi equum, si moriar*, cum hac conditio sit necessaria, verificatur etiam nunc: Quare ex nunc debes mihi equum tradere. Si vero sic dicas sine conditione: *Dono equum, quando morier*, debebo expectare tuam mortem, ut mihi tradatur equus. Ita Mol. d. 81. n. 4. & de 205. & 284. apud quem alia pertinentia ad has donationes in diem certum, vel incertum invenies.

Discrimina inter Donationes causa mortis, & inter vivos.

7. Dico quarto: Sunt denique discrimina non pauca inter donationem inter vivos, & donationem causa mortis, quae late prosecutur. Onate, l. 6. d. 1. & Vad. *gu. de contr. d. 3. d. 9.* Illud autem est potissimum, nam donatio causa mortis proprie accepta, potest semper revocari; est enim iuxta testamenti, vel legati, numeraturque inter ultimas voluntates; At donatio inter vivos, proprie item accepta, rebus immutatis (de qua mutatione mox e. 8.) revocari non potest.

8. Dixi (proprie accepta) nam, si donatio causa mortis sumatur pro qualibet donatione praesenti, facta ob periculum mortis, quae tamen transferat, ex voluntate donantis, dominium, ante ipsam mortem donantis, jam haec non erit essentialiter donatio causa mortis, ut patet ex eius natura, quam explicui §. 1. *num. 4. & 5.* sed desinet in donationem inter vivos. Sicut etiam, si donatio inter vivos ita fiat, ut addatur clausula, quae possit revocari, quando voluerit donator, atque adeo semper, ante suam mortem, iam haec non erit essentialiter donatio inter vivos, ut patet item ex eius natura, quam explicui *ibidem*, sed degenerabit in donationem causa mortis.

9. Quod autem donatio propria, causa mortis, sit numeranda inter ultimas voluntates, & non sit proprie contractus, inter vivos, inde probat, & merito Onate, *ibid. d. 3. l. 1. num. 8.* quia ipsa habet omnia signa ultimarum voluntatum; habet enim, inquit, Primum, voluntatem deambulatoriam (qua scilicet semper ante mortem potest per meram voluntatem donantis revocari) Secundum, requirit quinque testes. Tertium, insinuatione non indiget. Quartum, sit plene inter absentes. Quintum, plures, qui contrahere non possint, possint mortis causa donare. Sextum, denique confirmatur morte donantis, non autem antea.

10. Si donatione causa mortis adiungatur iuramentum, quod donans promittit, illam non revocare, vel (quod in casu saltem nostro idem moraliter est) quod donans promittat cum iuramento, illam adimplere. Onate *ibid. l. 8.* docet, revocari eam propter Religionem iuramenti amplius non posse, sed tunc degenerare à proprie dicta donatione casu mortis, & fieri donationem inter vivos. Verum, de hoc iuramento non revocandi testamentum, & consequenter donationem causa mortis, vide quae nos l. 3. in *dec. c. 3. §. 5. n. 39.* diximus, & quae dicemus *inf. c. 4. §. 4.* in simili.

11. De donatione causa mortis innumeri Iurisperiti late disputant, innumerique Theologi, quorum praecipuos citatos habes praeter Onaten *loc. cit.* & Molinam,

à *disp. 287.* apud Dianam p. 8. *tr. 6. ref. 67. & seq. ubi de hac dispositione difficultates percurramus.*

• *Donatio, non subsistente causa ipsa.*

Vbi:

De simili Eleemosyna, vel Lega.

12. An donatio facta ob aliquam causam, et non subsistente, sit valida?

Respondendo, necessarium esse distinguere: Donatio enim per errorem facta, quando error cadit in substantialia, est nulla, est autem valida, quando in accidentalia, quia ibi non subsistit causa donandi, quare, re donatio ab illa dependens: hic vero substat. Et ratio posterior est, quia, non persistente causa cadente in substantialia, donans merito iudicatur, nequaquam persistere in sua dispositione: at vero non persistente causa cadente in accidentalia, quia sic levis est mutatio, eadem dispositione merito persistere iudicatur. Vide quae simili dixi de *Promissione*, cap. 4. *num. 8.*

13. Illud diligenter advertendum, hic nemine substantialium intelligi omnes illas causas, quae sunt materiae donationis, hoc est, quae, si cognite fuissent non adhibita non fuisset donatio: Accidentalia vero sunt causa tantum impulsiva, id est, quibus cognitis non adhibita adhuc facta donatio fuisset.

Haec breviter innuisse si sufficiat: nam multa de hoc argumento ego dixi, l. 3. in *Dial. cap. 3. §. 5. n. 22. in iuram. & ibid. cap. 13. ubi de rei.* Vide Dianam p. 8. *tr. 6. ref. 89.*

14. Non subsistente paupertate, si caritate, insinuatione, an donatarius obligetur restituere ea, quae donanda principaliter in otus fuit donans ab his causis, *ibi* item l. 7. in *Dec. cap. 3. §. 2. n. 4.* & facit, quod *ibid. dial. c. 2. n. 6.* ut etiam alibi de oculis dehorata, si aliquis accipiat ex causa Virginitatis.

15. In dubio de animo donantis, an causa donandi fuerit motiva, an impulsiva? Restituitur dum pro re alibi puto.

CAPVT III.

Quis possit donare?

Donare it possunt, qui legitime sub suo dominio, vel libera administratione rem donandam habent. Dubitatur autem de aliquibus, de quibus ego alibi, per alias occasiones disputavi, quorum loca, in gratiam Lectoris, indicabo *infra, cap. ult.*

Alia igitur, quae supersunt, hic in propria sede tractationem merito exposcent, & ego breviter discussis propinabo.

§. I. *Quadam Classes Personarum quid, & quatenus donare possint?*

REGES, ET PRINCIPES.

1. Reges, & Principes donare quidem, & remanere de suis propriis bonis libere possunt. Verum, de bonis Coronae quae se habent, ut bona vincularia, & ipsi data, ad bonam administrationem, & defensionem Regni, non possunt profuse donare in damnum successorum: nam propterea iidem successores possunt revocare has nimis exorbitantes donationes ex praedictis bonis factas: quod minutius, multis adductis Decretis habet Diana, p. 8. *tr. 6. ref. 18. ibid. ref. 122. & 123.* quod etiam habes donationem remanentem successoris non immoderatam, cum transeat in contractum, revocari non posse, eandemque multis gaudere Privilegiis.

2. Illud in his dubitari solet, An, si dicti Reges, ac Principes inveniuntur ære alieno gravati, possint nihilominus donationes liberales, vel remuneratorias facere.

Respondeo, posse, sed certè limitatius. Sicut enim tunc possunt expendere ea, quæ sunt ad suum decentem statum necessaria, ita & ad has liberales, sed moderatas donationes, quæ ad eius decentiam sine dubio pertinent, cum non possit (ait Delugo d. 23. de Inst. n. 148.) Regia Dignitas sine liberalitatis exercitio decenter sustineri.

3. Ex qua doctrina collige idem cum proportionem sentendum de aliis Principibus Sæcularibus, immò, & proportionaliter de Ecclesiasticis, aliisque similibus, ii enim eas donationes sive merè liberales, sive remuneratorias facere possunt, quæ omnibus à viro prudenti expensis, iudicantur pertinere ad ipsorum statum decentem, ita nimirum, ut viles notabiliter haberentur, ni eas facerent: quare, si moderate, modo dicto, sint, ut esse certè omnino debent, ad congruam eorundem sustentationem revocantur.

§. II. Rectores Civitatum, seu Universitatum.

1. Non solum possunt expendere necessaria ad publicam utilitatem, ut ad conducendum Medicum, Advocatum, Magistrum Artium, ad fabricandum carcerem, ad Pontes necessarios construendos, vias accommodandas, ad procurandam annonam, &c. Verum etiam ad moderatas, iuxta quantitatem bonorum civitatis, donationes remuneratorias, immò ad moderatas item, & liberales, conducentes ad bonum Universitatis, qualis est elemosyna, & ad ludos, publicæ recreationis gratiâ, exhibendos, dummodo à necessariis, & à debitis solvendis notabile quid non adimatur. Lege Sachin. in consil. l. 1. c. 6. d. 8. & Delugo, d. 23. de Inst. n. 144.

2. Illud profectò, quod ex Bartolo assert Diana, p. 8. tr. 6. res. 16. sine approbare non possum, quod scilicet, si Rectores hoc anno Civitatem gubernantes, non remunerati sunt obsequium Universitati factum ab aliquo, nequeant Rectores anni sequentis remunerari, quia remuneratio (inquit Bartol.) est personalis ex parte remunerantis. Approbare, inquam, non possum, nam Rectores sive huius, sive alterius anni non agunt nomine proprio, sed nomine Universitatis, seu Civitatis, quæ semper est, & remanet eadem persona motalis, &c.

§. III. Parentes.

1. Parentes, quamvis multos habeant filios, licet ea possunt donare, quæ pertinent ad decentiam sui status. Si verò ea, quæ ad eiusmodi decentiam non pertinent, profusè donent, valide donant, quia disponent de re sua, sed illicite, si notabiliter damnum faciant legitimis filiorum. Valide, inquam, donec filii revocent, nam filios possè donationes Parentum in suæ legitimæ præiudicium factas irritare per Iudices post Parentum mortem, mihi certum est, & videri potest apud Rebell. p. 2. lib. 13. quest. 1. n. 1. atque lib. 5. in Dec. c. 4. §. 1. n. 2.

2. Quando donationem facit Pater Filio Clerico in fraudem Gabellarum, probat ibidem Diana, p. 2. tr. 6. res. 130. adhuc Gabellam d. beri, sed deinde questionem irresolutam relinquit. Ego sanè in memoriam tibi revoco, nemini debere hanc fraudem in foro interno suffragari, nam in foro externo, cum dictum fraudis non præsumatur, evincens litem contra Gabellarios. Quod si Pater verè, & sine fallacia ex occasione quidem non solvendi Gabellam, sed ex alio decenti motivo, suum Clerico patrimonium assignet, non mihi videtur, esse condemnandus.

3. Quid de donatione Patris facta Filio ad ordines

suscipiendos? Id hic solum quero, nam ceterum de donatione, quam Pater, vel Mater faciat Filio universaliter, lib. 5. in Decalog. cap. 4. §. 2. dictum est.

Respondeo, Pater non solum validè potest, sed etiam obligatur dare filio, quod est necessarium ad assumendos Ordines Sacros. Intellige semper, si suppetant Patri facultates, &c. An item ad Ordines Minores, & alia minora eruditè tractet, Cutelli t. 1. de Donat. disc. 2. partic. 12. num. 12. Data autem à Patre in patrimonium, ut Filius Ordines suscipiat, multi apud eundem Cutelli dicunt, computari in legitimam, & venire in computationem cum aliis fratribus. Multi apud eundem negant. Utrumque probabile, id, quod nos satis explicuimus, lib. 5. in dec. c. 4. §. 2. n. 6. videri possunt Doctores apud Dianam p. 8. tr. 6. res. 92.

4. Donatio facta à Patre, ut item à quocunque alio facta, filio, vel cuicunque alteri facta, hoc est, ut sequuta ordinatione non petantur sic donata, vel, ut illa ordinatus restituere teneatur, adhibita etiam, ut solet, Antapoca, vel ut vocare consuevit, Albero, quatenus invalida sit, & illicita, dixi supra, lib. 7. de Ordine cap. 3. §. 3.

§. IV. Prælati, sive Sæculares, sive Regulares.

1. Prælati Sæculares possunt, iuxta prædicta, donare quæ faciunt ad decentiam status ipsorum. Verum, de his dictum est à nobis lib. 8. in Decal. tract. 1. c. 2. §. 4. num. 2.

Et hi quidem Prælati Sæculares de fructibus sui beneficii magis libere possunt dispendere, iuxta id, quod ibidem breviter explicuimus, quam Prælati Regulares, id est, Superiores Religiosorum, quia fructus omnes sunt Religioni, non verò ipsius Regularis Prælato. Quare magis moderatè se gerere ij debent in iis donationibus, præsertim liberalibus, quæ religiosam paupertatem minus deorant. Qui de his distinctius quid noscere velit, legat Sanch. 7. summa. c. 19. n. 42. Suar. t. 4. de Relig. tr. 2. l. 2. c. 26. a. n. 82. Vadian. apud Dianam p. 8. tr. 6. res. 12. Delugo d. 3. de Inst. a. n. 183. aliisque.

2. Dixi (Superiores Religiosorum) nam de Episcopis assumptis à Religionibus, quæstio est, an ij possint, quavis illicite, valide tamen donare ea, quæ supersunt ad ipsorum congruam sustentationem. Et quidem non pauci dicunt, hos semper donare posse prædicta, quæ supersunt, tum illicite, tum invalide. Alii verò sustinent, illicite, quidem, sed valide, eodem prorsus modo, quo l. c. diximus de Episcopis non assumptis à Religionibus. Quoniam verò utramque ex his sententiis probabilem existimamus, satis sit sic innuisse, Rationes enim, & Doctores pro utraque parte videri poterunt apud Dianam pars. 8. tr. 6. res. 132. & 133. citantem Vadianum, idem de Beneficiario Religioso sentientem.

§. V. Donatio Beneficiarii spolio subditi.

1. An Donatio Episcopi, & Clerici Beneficiarii subditi spolio intra viginti dies ante obitum suum facta sit invalida?

Respondeo, esse invalidam in foro externo, cum Bonac. aliisque mox citandis, quia præsumitur, facta in fraudem. At in foro interno cum eodem Bonac. d. 3. de contr. q. ult. p. 5. n. 5. & Diana p. 8. tr. 6. res. 88. l. dico, esse validam, si verè fuit donatio inter vivos de rebus, seu de fructibus suis, de quibus iuxta supradicta dispendere valide Beneficiarius poterat. Ratio est manifesta, quia Beneficiarius tunc habet potestatem transferendi dominium illarum rerum in alterum, & de facto per illam donationem verè, & sine dolo, ut supponimus, transtulit.

§. VI. Novitius.

1. **A**N Donatio causa mortis facta à Novitio post ingressum in Novitium sine licentia Episcopi sit valida?

Respondeo, esse validam, quia Tridentinum, *sess. 25. c. 16. Diana p. 8. tr. 6. ref. 86.* ibique alii hanc licentiam requirunt in donatione inter vivos dumtaxat.

2. An, ut donatio remuneratoria ab eodem Novitio post dictum ingressum fiat, eadem licentia indigeat?

Respondeo, non indigere. Ita idem *ibid. ref. 121.* quia Tridentinum loquitur de donatione pura.

3. An donatio facta ab aliquo ante ingressum in Novitium, animo ingrediendi in Religionem, sit valida sine memorata licentia?

Respondeo, esse validam. Ita idem *ibid. ref. 87.* quia dictum Tridentinum loquitur solum de donatione Novitii, hic Novitius nondum est.

4. Nota, si prædictus Novitius exeat à Religione, nullam esse donationem ante ejusmodi ingressum factam, resque donatas debere redire ad donantem, quia donatio facta intuitu Religionis, semper imbibit conditionem: *Si in Religione vixerit.* Unde idem rectè Cutelli, *de Donat. t. 1. disc. 2. p. 3. à num. 11.* Latè Sanch. *l. 7. summ. cap. 5. à n. 54.* extendit ad casum, quo ipse donans exeat à Religione post professionem emissam, quam nullam ex aliquo legitimo capite fortè invenit. Si verò exeat post Professionem validam licet per dispensationem Papæ, v.g. An recuperet prædicta bona ante ingressum donata, longa est, & Iurisperitorum propria disputatio. Vide Cutellum citatum, apud quem etiam invenies quid de exeunte à Societate, post vota biennii.

§. VII. Tutores, & Curatores.

1. **T**utores, & Curatores, ex Sanch. *cap. 8. consil. c. 6. d. 8. Delugo d. 23. de Iust. num. 145. Mol. d. 292.* sine aliisque, possunt solum id donare, quod ad prudentiam, & decentem administrationem rerum pupilli pertinet, spectata ipsorum pupillorum facultate, & qualitate. Unde donationes liberales profanas vix his concedo, concedo pias; Sane enim hæc in elemosinam, atque adeo in bonum salutis pupillorum, sed adhuc iuxta ipsorum statum.

Nec item nego remuneratorias, sed pari modo, quæ non multum excedant. Ratio horum est, quia Tutores, Curatoresque minus possunt, quam Domini suarum rerum; at Domini, si prudenter, & decenter agant, sunt certè parçe profusi in rebus suis; ergo parcius profusi esse debent Tutores, & Curatores, qui Domini non sunt, sed meri bonorum pupilli administratores.

2. Inquires: Cum remuneratoria donatio sit illa, quæ sit supra debitum Iustitiæ, quantumnam hæc importat in hoc casu tutorum? Servivit, v.g. fideliter quis pupillo per decem annos, debentur ipsi ex stipendio pro suo labore centum aurei: at si Tutor solum daret centum, nihil daret ex gratitudine, sed solum ex Iustitia. Inquires ergo, ad quantum extendi potest remuneratio?

3. Respondeo: Id certa regula definiri nequit, quia totum hoc (ait Delugo, *loc. cit.*) pertinet ad prudentiam administratores rerum pupilli, ut ex una parte non sit nimis profusus, & ex alia non sit durus, & exactus retributor obsequiorum, sed attendat ad id, quod decentia status pupilli exigit, ut cum famuli ingratiitudinis nota afficere non possint.

CAPVT IV.

Quantum quis donare possit.

1. **P**ræscindendo à Iure Civili, quod certè prohibet, ut mox dicemus, aliquas donationes, quilibet va-

lidè potest totum, quod habet, alteri donare, quia nullè de rebus suis disponere, ut libet, potest. An vero sibi, vel alteri facit, vel non facit, sic donando, &c. quæ dictis, & dicendis facile colligi possunt. At considerandum commune, duo genera donationum ipsam naturam saliter prohibet, nimirum donationem omnium bonorum, & donationes carentes insinuatione, de quibus infra sigillatim.

§. I. Donatio omnium bonorum invalida est.

1. **H**anc tam amplam donationem esse in Iure Civili esse invalidam, certum est in Iure, *l. Si pater suo modo, ff. de verb. significat. l. Ex eo, c. de inutili. stipulat. c. de Mol. d. 280. Bonac. d. 3. de contract. g. 13. f. 5. Diana, p. 17. c. 6. ref. 38.* aliisque. Ratio huiusmodi Iuris, fuit, quia sic donator non possit testari, à qua impotentia testandi Iura maxime abhorrent, signatæque dicunt, esse id contra bonos mores.

2. Dictum autem est (*inter vivos*) nam donatio omnium bonorum causa mortis prohibita non est, quia potestatem testandi non tollit, immò ipsam esse voluntatem, nuper diximus.

3. Dictum rursum est (*in jure communi*) nam leges proprias quilibet consulat. Dictum item est (*omnium bonorum*) nam, si sit non omnium, sed tamen prodigatæ Iuris, *l. 3. in Dec. c. 3. §. 5. à num. 17.*

4. Quæres: Donatio bonorum omnium, etiam invalida secundum totum, an solum secundum partem? Explico, Fac, te donasse omnia tua bona, ex quibus, si centum aureos, tibi reservasses, jam non donasses omnia bona. Quæro igitur, an donatio omnium, quæ si cisti, sit invalida, tum quoad hos aureos centum, tum, quoad alia bona? Idem quæri potest, si donati omnia præsentia, & futura, an valeat etiam quoad præsentia, jam enim, si præsentia non donasses, non donasses omnia.

5. Respondeo, esse invalidam, quoad utroque. Rationem hujus Decisionis ne aliam expectes, nisi illam, quia nimirum, ita leges voluerit, propter bonum publicum. Ita autem voluerit, quia absolute totam donationem indivisibiliter infirmant, ut patet accurate legum præcætas leges.

6. Dices: At mox dicemus, donationem factam sine solemnitate insinuationis solum infirmari, quoad partem, id est, quoad excessum, eo modo, quo mox item explicabimus; ergo pari modo dicere debemus in donatione omnium bonorum.

7. Respondeo: Nego consequentiam, quia in donatione sine dicta solemnitate ita clare decreverunt leges, quod non ita decreverunt in donatione omnium bonorum, *l. Sancimus, c. de Donatione*, leges enim modo memoratæ absolute, & omnino donationem omnium bonorum infirmarunt.

8. Dices iterum cum Diana *loc. cit.* Ex Regula Iuris: *Vtile per inutile non vitiatur.* Ergo non vitatur illa pars donationis: quæ jam non est donatio omnium bonorum.

Respondeo: Nego consequentiam, quia cum in nostro leges totam donationem irritant, ut dictum est, neque illa pars dicta utilis est.

§. II. Quatuor Casus, in quibus Donatio omnium bonorum valida est.

1. **P**ræcedentis doctrinæ sunt exceptiones, seu declarationes quatuor. Primum enim, si quis donet omnia bona præsentia, nihil aliud addendo, valde donat, quia verè non donat omnia; cum enim non donet futura, & deinceps acquirenda, potest de his testari. Nam propterea idem docent communiter Doctores, si in do-

natione omnium reseruet sibi quis aliquam partem, certe non valde modicam, sed huiusmodi, ut ea reservata, censetur ab homine prudenti non remanere donationem bonorum moraliter omnium. Idem etiam, quando quis sibi reservat usufructum, vel lus aliquod, quæ si nullo modo non sint modici valoris; posset enim hæc donator vendere, & de pretio testari. Non sic, si donet omnem suam hereditatem; tunc enim invalide donaret, quia tunc de nihilo testari posset, cum sic, omnia donasset. *Lege Dicastil. de Inst. l. 2. r. 5. d. b. 3. n. 48. Mol. d. 280. v. Sed dubium postremo est, alioque.*

Secundò, donatio omnium, facta causæ piæ, est valida, quia est iuxta consilium Domini: *Vade vende omnia, & da pauperibus.* Contrà quod Iura Civilia aliquid statuerent, non valent. Ita Hurtad. Layman, Vadignus, alique tum Theologi, tum Iurisperiti apud Dianam p. 2. tract. 6. ref. 41. qui rejicit Catamæi contrarium.

Hinc etiam ut vult Sanch. tom. 2. sum. l. 7. c. 1. n. 19. reduci potest renuntiatio omnium bonorum, quam exhibent illi, qui Religiosam eligunt vitam; id enim etiam pertinet ad animæ salutem, estque de ejusdem Domini consilio: *Et sequere me.*

3. Tertiò, donatio onerosa omnium bonorum valida est, quia per illam aliud accipit donator, de quo disponere jam poterit.

4. Propter similem rationem ductam ab onere, alienationem, vel donationem omnium bonorum factam causâ dotis filio, vel filia à Patre, immò & à Matre, paterque apud Marium Cutelli tom. 2. de donat. disc. 1. spec. 1. & quoad Matrem colligitur ex eodem ibidem, disc. 3. spec. 4. initio, putant, validam esse, quia omnes communiter concedunt, hanc non esse donationem, sed necessitatem onerosam collocandi filios, filiasque matrimonio, quod tamen alii apud eundem negant, nam sic donatis omnibus bonis uni ex filiis ob ejus nuptias, demeretur legitima aliis, quod efficacissimum est argumentum pro negantibus.

5. Quæres: Concesso, quod ejusmodi donatio omnium facta causâ dotis, sit revocanda, expectandane esse mors conjugis, ut donatio revocetur, an statim poterit revocari, mortuo Patre?

Respondet idem Cutelli ibidem, disc. 1. spec. 2. dicens sententiam asserentem expectandam esse conjugis mortem, esse fortioribus argumentis vallatam. Ipsum lege.

6. Donatio omnium bonorum inter fratres valida est, ex Iulio Claro, cum Bonacina loc. p. 5. Rebell. quem citat, sequiturque Diana part. 8. tract. 9. ref. 38. & 40. & Rebellio, idque ob favorem servandæ agnationis, seu propriæ familiæ. Aliqui tamen id non admittunt. Lege citatos.

7. Porro, quando dicta donatio inter fratres est reciproca, seu colligata, ut: *Tibi fratri meo dono omnia bona mea, & tu mihi omnia tua, quid dicendum?*

Respondet, duobus modis id fieri continget. Primò, in recompensationem, ut sit sensus: *Si tu des mihi tua, ego invicem tibi donabo mea, & tunc, valida esset donatio, perinde, ac valeret inter extraneos; hæc enim non est donatio, sed commutatio.* Secundò, non in recompensationem, sed absolute sic: *Dono liberaliter tibi fratri meo, tunc vero independenter ab hac mea donatione dicas: Ego tibi liberaliter dono mea, & tunc licet inter extraneos hæc sit clarè nulla, & invalida, quia est donatio pura ex parte utriusque (vel saltem ex parte alterius donantis prius, in eo casu, quo, qui posteriùs donat, donaret ad retribuendum) tamen inter fratres, si sequaris Iulium Clarum allatum num. 6. validam, pronuntiabit donationem, at invalidam, si teneas cum aliis ibidem contrariis. Sed hæc Iurisperiti latius, de quibus non minùs latè Ofiate tom. 2. de contr. r. 10. d. 30. Theologus, alique ab eodem citati.*

§. III. Acceptans Donationem omnium bonorum, an obligetur ea restituere?

1. Id enim verò pertinet ad moralem Theologum, de quo dico, cum, qui accepit ejusmodi bona, eaque possidet, non teneri illa restituere, donec à donatore repetantur, quia ex una parte Iura non faciunt inhabilem donatarium ad retinendum, sed solum concedunt donatori facultatem exigendi, seu revocandi, ut habet Lessius, Rebellius, Torrianus, Filiucius, quos citat in simili, sequiturque Bonac. d. 3. de contr. r. 13. part. 5. num. 6. & ex alia, dum donator non reperit, cum possit, ut supponimus, cedit juri suo, & consentire censetur retentioni alterius. Ita Villalobos, Rodrig. alique apud Dianam p. 8. tract. 4. ref. 39.

2. Sed hic restat dubium, An statim, ac donator privatum requirit res ipsi donatario per prædictam donationem omnium bonorum donatas, obligetur donatarius restituere, an potius possit expectare sententiam iudicis?

3. Respondeo statim, nec posse expectare iudicis sententiam. Ratio est, quia donatio ipsa est invalida, nec solum invalidanda: ergo dominium ejusmodi rerum donatarum est apud donatorem, ipsæque omnino debentur: antea verò solum retinere poterat, quia, ut dictum est, præsumebatur donator cedere juri suo, Ita mihi videtur esse discurrendum.

§. IV. An Donatio omnium bonorum juramento vallata sit valida?

1. Iurisperiti communiter docent, esse invalidam, & revocari à donatore posse. Ratio est (inquiunt) quia ejusmodi donatio est contra bonos mores.

2. Sed refragantur Theologi, Molina, Lessius, alique, quos refert, loquiturque Delugo, d. 23. de Inst. à num. 163. quibus adde Bonacinam, d. 3. de contr. quest. 13. p. 6. num. 1. & Ofiate tom. 2. de contr. tract. 9. d. 11. sect. 6. n. 31. Vide etiam Dianam p. 8. tract. 4. ref. 43. citantem Suar. & Valsq. ii enim aiunt, ejusmodi donationem, & validam esse, & non posse à donatore revocari. Ratio est (inquiunt) quia, quamvis ejusmodi donatio prodiga sit, & consequenter non solum contra bonos mores politicos, sed etiam morales; est enim saltem peccaminosa venialiter, unde non possit confirmari Iuramento, quod non est vinculum iniquitatis; tamen id, quod promittitur sub dicto Iuramento, de quo loquimur, est, nolle revocare donationem jam factam, quod licitum est (aiunt) cum nemo prohibeatur nolle revocare donationem, quam liberè facit.

3. Profectò tantorum virorum pace hæc doctrina, vel nimis obscura est, vel nequaquam vera. Sic ergo est planè distinguendum: Aliud est donare cum juramento: aliud promittere item cum juramento, se non revocaturum jam donata, ut per aliam occasionem rectè, distinguit Cast. tom. 3. tract. de Iur. d. 2 p. 8. à n. 6. Iuro, v. g. me nunc tibi donare equum: ecce donationem juratam. Deinde juro, hanc donationem jam tibi factam me non revocaturum, etiamsi adveniat casus, in quo liberè revocare possem. Ecce promissionem non revocandi, quod donatum est. Pari modo Testamentum condo, juroque, illam esse meam ultimam voluntatem: at non propterea me sic privo potestate illud revocandi, seu habendi postea aliam voluntatem. Quod si jurem, me Testamentum illud jam factum non revocaturum, tunc profectò promitto per promissum Iuramentum aliud diversum à Testamento; juro enim Testamentum factum non revocare, & hoc Iuramentum, seu promissionem juratam debere omnino servari, diximus alibi, quia hæc non revocatio, nullibi, est prohibita.

4. Sic ergo in casu nostro, si juro, me tibi donare omnia bona, tum donatio, tum Iuramentum huic donationi adhærens

adherens, invalida, per omnes communiter Doctores sunt, quia sunt de re peccaminosa, saltem venialiter, deque re contra bonos mores.

Verum, si iuram, non revocare ejusmodi donationem jam factam, putaverunt modò Delugo, alique, valere juramentum, nec posse amplius saltem ex virtute Religionis revocari, quia (iniquum) est de re, quæ sine peccato servari potest, cum leges prohibeant quidem donationem omnium bonorum, sed non præcipiant, ut illa revocetur, vel non revocetur: sed solùm permittunt, ut possit donans revocare, si velit, quam promissionem à se per juramentum abjicere, nec peccatum est, nec contra leges, &c.

5. Verum, signatè dixi (putaverunt Delugo, alique) me enim sic philosophari juvat: Sicut non valet juramentum de re mala, ita nec valere debet juramentum, per quod persistatur in eadem re mala; ergo, si donatio omnium bonorum, ideo non valet, quia est de re prodiga, atque adeo de re peccaminosa, eodem modo valere non debet juramentum de persistendo, seu de non revocanda ejusmodi donatione, quia est velle persistere in re prodiga, seu continuare culpam prodigalitatis: sicut, si re injustè egerem in exilium, & deinde jurarem, me nolle re, cum possim, ab exilio revocare: & sicut, si donarem legitimam mei filii extraneo, & postea jurarem, illam à dicto extraneo me revocare nolle, cum possim.

6. Est igitur res accuratè perpendenda, & sic universum (pro similibus juramentis, de non revocando) distinguendum: Quoties non revocare, malum non est, toties juramentum de non revocando valet, & est observandum: Quoties verò non revocare, malum est, toties, sicuti non valet, nec est observandum juramentum de eo malo patrando, sic non valet, nec est observandum juramentum de non revocando, quia utrobique non debet juramentum esse vinculum iniquitatis.

7. Ex hac autem certa regula fit, ut in casu, de quo loquimur, juramentum non valeat, quia persistere cum illa prodigalitate omnium bonorum, & item nolle eam revocare, cum possis, nequè malum est. At in exemplis modò allatis de non revocando Testamento, & de non revocanda donatione illius equi, valebit juramentum, observandumque erit, quia persistere in Testamento legitime factò, & in donatione equi, nec malum ex se est, nec prohibitum, & eodem modo, etiam res se habet in pluribus exemplis à me adductis, *Lib. 3. in Decal. c. 3. §. 5. num. 39.*

8. Non satisfaciunt ergo nonnulli Iurisperiti, apud Marium Cutelli, *t. 1. de donat. disc. 2. particul. 8.* loquentem de *Juram. appositio donationi Patris ad filium*, dum sive absolute concedunt, sive absolute negant, juramentum de hisce similibus valere: Non satisfaciunt (inquam) nam ad pronuntiandam dictam validitatem, vel invaliditatem, semper expendi debet, utrum juramentum cadat in rem aliquo tandem modo, sive in se, sive in ejus perseverantia, malam, an non: Si posterius, est validum, observandumque; si prius, nec validum, nec observandum.

CAPVT V.

De Solemnitate Donationis, id est, de ejus Insinuatione.

§. 1. Quid sit Insinuatio, & in cujus quantitatis Donatione adhibenda?

1. Propria donationis solemnitas à Iure requisita insinuatio, ut scilicet donatio debeat judici insinuari, hoc est, manifestari. Ad quod certè satis est, si vel ipse donator, vel ejus procurator, vel ipse donatarius, ex donatoris mandato, compareat coram Iudice, qui Iudex non necessariò sedens pro Tribunali (cum hinc non sit actus ju-

risdictionis contentiosa, sed voluntaria) juxta modum Natrio, ut eam manifestationem rediget in actus ad rem.

2. Hanc solemnitem, sine qua donatio est irrita, leges invexere, ut à Iudice, tanquam à persona auctoritate Reipublicæ bono, prodigis donationibus modulationem adhiberet. Vnde rectè Onate *t. 2. de contr. tr. 10. d. 30. num. 103.* advertit, non posse Iudicem donationem approbationem ejusmodi donationis, quando nulla apparet causa negandi, posse autem, cum apparet, quia hoc instituta est Lex insinuationis, ut prudenter, & sine damno, vel boni communis, vel Terrii, vel etiam ipsius donantis donatio fiat.

Quantitas Donationis insinuationis.

3. Hæc sunt clara. Illud explicatione indiget. Non jura non requirunt hanc solemnitem pro quacunque modicæ rei donatione, sed pro ea, quæ nunc post Imperatorem Constantinum, *L. Sacrimus, §. ult. & penult. L. 5. quæ pro Redemp. §. penult. C. de donat. transcedat valorum quingentorum solidorum.*

4. Difficultas autem tota versatur in explicanda mensura quæ in nostræ ætatis moneta hinc sumitur quingentorum solidorum correspondeat, Varii varia, *Azo. apud Bonac. d. 3. de contr. quest. 13. part. 6. n. 3.* autem hinc sumitur quingentorum aureorum, seu Julii Italiani (Julium autem continet talentum Siculum cum granis item Siculis cunctis quingentis alibi monui.)

5. Alii apud eundem Bonac, *loc. cit. auctor.* solidum æquivalere qui sem nummo aureo, sed nummum aureum volunt continere quatuordecim, aut quindecim Regibus, seu Julios, quales sunt Onghari, seu Zichim Veneri. Unde infert Bonac. ex Molina, & aliis, cum debeat hæc computatio fieri secundum tempus, quo valuerunt Julii, quando conficta fuit hæc lex, infert, inquam, validam esse donationem sine insinuatione, si sit valoris septingentorum aureorum.

6. Non longè abest Delugo *d. 23. de Inst. num. 129.* dicens valorem correspondentem quingentis solidis esse nostræ pecuniæ, septingenta, & tredecim scuta quæ vocantur de moneta:

7. Onate *t. 2. de contr. tr. 10. cap. 30. num. 121. et.* legem Castellæ quingentos solidos vocasse, & eodè modo esse quingentos *Maravedis de ore*, vel quingentos scutulos aureos singulos valoris quatuordecim Regalium.

Sed quia pro temporibus diversis (addit idem Onate) immò & eodem tempore, in diversis locis varius est valor monetarum, unde, variè ipsorum quantitates ponder prædictis solidis, ideo non esse mirum quod Julius Clarus asserat, quingentos solidos antiquos correspondere summam septingentorum scutorum hujus temporis, Bellarius verò dicat, efficere plusquam mille aureos, Alii autem septingentos, & quinquaginta scutos, Angelus sexcentos, Alciatus octoginta. Denique idem Onate testatur se observasse in Peruana Provincia, ubi magna vis auri viget, solidos 500. valere duobus millibus scutis.

8. Quid igitur in tanta varietate statuendum nobis est? Statue juxta prudentem Onates monitionem, nimirum, meliorem computationem, hæc in re, esse non posse, nisi eam, quam in unaquaque Provincia tenet, & observat praxis Tribunalium, quia praxis, & hylas Claræ est optimus hujus legis interpret, eique congruat cum quingentis solidis antiquis sive non ita. Statue item juxta similem monitionem Bonac qui *d. 3. de contr. c. 13. p. ult. num. 6.* inquit: *Consulenda sunt hæc in re statuta cujusque loci, & à Consiliis potius, quam à Theologo perenda est consultatio.*

9. Sanè Panormi quæcunque donatio rei irrevocabilis cujuscumque quantitatis insinuari consuevit, tum quia Capitulum lites de ejusmodi quantitate, tum quia Capitulum 61. Ferdinandi, & Constitutio Comitatus Caltri §. 2. d. 1. quibus

quibus mox infra, §. 2. num. 6. mentionem faciam, præcipit absoluit, & sine limitatione donationes insinuari debere, (& quidem tum in loco, ubi ea fit, tum in loco, ubi sunt bona donata) Cum enim dicta statuta non taxent quantitatem, recte usus subsecutus explicuit quancunque.

An Donatio non insinuata sit invalida?

10. Inquires primò: Si quis donet sine insinuatione rem valentem, verbi gratiâ, mille solidos, esse invalida tota donatio quoad mille, an solum quoad id, quod excedit illos quingentos solidos, id est, quoad 500.

Respondeo. Solum quoad excessum. Quare in casu dicto valebit quoad quingentos, non verò quoad alios quingentos. Ratio hujus rei nulla alia est, nisi quia expresse definitur in Jure, l. *Sancimus. C. de Donat.* aliisque Jurib. adductis à Diana p. 8. tr. 6. res. 46.

An donatio non insinuata, sed juramento firmata sit valida, & revocari non possit, colligi potest ex supra. dictis in simili, cap. 4. §. 4. Vide etiam Dianam loc. cit. res. 51.

Donata sine Insinuatione.

11. Inquires secundò: Excessum supra quingentos solidos modo explicari mihi sine insinuatione donatum, possimne retinere in foro conscientie?

Respondeo, posse cum Delugo 1. 2. de Inst. disp. 23. num. 156. Vide etiam Dianam cit. res. 53. donec à donatore repetatur modo, quo dixi nuper de donatione omnium bonorum. Ipse autem semper poterit repetere, si voluerit, etiam si sciat, nullam in donatione irreperisse fraudem, vel vim, quia hanc facultatem illi Leges concedunt. Posse donatorem cedere huic juri, ut scilicet valeat sua donatio sine insinuatione saltem in foro conscientie, significant nonnulli Doctores apud Dianam par. 8. tr. 6. res. 52.

§. II. Quanam Donationes, quævis excedentes 500. solidos non indigent Insinuatione?

1. Primò, Donatio facta causa piæ (inter alias esse numerandam causam redimendi captivos, dubium tibi ne sit) ita communiter Doctores apud Dianam p. 8. tr. 6. res. 49.

2. Secundò, facta Principi summo, vel facta à Duce Militibus de rebus mobilibus.

3. Tertiò, Donatio facta in remunerationem.

4. Quartò, facta ob causam. Et quidem donationem Patris, atque ex meliore sententia, etiam Matris, factam Filio contemplatione Matrimonii ejusdem filii, esse ob causam, diximus l. 5. in Dec. c. 4. §. 2. & docet Menoch. consil. 261. Quare hinc consequenter dicendum insinuatione non indigere ex vi Juris communis.

5. At nota, donationem extranei factam alicui, etiam contemplatione Matrimonii non esse ex causa, sed protinus liberalem, quia est voluntaria, & non procedens ex radice necessitatis, cum extraneus non obligetur curare Matrimonium alterius. Lege de hoc latè Marium Cutelli 1. de Donat. disp. 2. par. 6. à n. 7. atque adeo certum est, semper hanc extranei donationem esse modo supradicto insinuandam.

6. Dixi (ex vi juris communis) nam in jure nostri Regni Siciliæ communiter nostri Doctores docent, donationem Patris, vel Matris filiis factam, etiam ob Matrimonii causam, debere insinuari, id enim præcepit Capitulum 61. Regis Ferdinandi, & novissimè constitutio Comitris Castri Proreg. anno 1618. §. 2. Sed refragatur nihilominus item Cutelli 1. 2. de Donat. disp. 1. speciali 4. contendens, dictum nostrum Jus municipale aliud intendere, non autem necessitatem Insinuationis. Illum adi, ubi est ortum; monitus tamen à me, ut Insinuationem

prædictam ne negligas, tum, si lites, quantum abrumperes potes, abrumpas, tum, quia praxis nostri Regni dictum Capitulum Ferdinandi, dictamque Castri Constitutionem, ad litteram, observat, ut supra, §. 1. num. 9. dictum est.

7. Quintò, donatio causa mortis.

8. Sextò, donatio, quæ uxor sua bona donat viro in dorem.

Id quod Diana p. 8. tr. 6. res. 47. extendit etiam ad sponsaliciam largitatem, sed hæc jure communi, nam in nostro municipali jure idem dic, quod dictum est modo num. 6.

9. Septimò, Donatio bonorum, quæ Religiosus secum affert ad Monasterium, dum professionem emittit.

10. Hæ septem donationum Classes validæ sunt sine insinuatione, ut habent jura Civilia, & docent communiter Doctores, quorum multi citantur à Diana loc. cit. Ratio autem prior est, quia Legislator Civilis non potest leges condere in detrimentum operum bonorum.

11. Ratio secundæ est, quia donatio facta Principi, vel à prædicto Duce excipitur ab insinuatione in dicta l. *Sancimus*.

12. Ratio tertiæ est, quia remuneratoria, in rigore non est pura donatio, ut supra indicavimus cap. 2. §. 2. num. 2. Unde donationes reciproca, seu colligata inter fratres, de quibus dixi c. 4. §. 2. num. 7. Si fiant in recompensationem, ut ibi explicavimus, non indigent insinuatione, indigent verò, si fiant absolute, & independentes, quia illæ non sunt puræ donationes, hæc autem sunt.

13. Huc etiam reduco donationem, quæ Filius moderatum aliquid donat Patri, ob emancipationem, ejusmodi enim donatio remuneratoria est: Filius enim accipit à Patre Beneficium solutionis à Patris potestate, Pater autem accipit Beneficium, non amplius alendi filium. Sed cur hæc Beneficia invicem non compensentur, & consequenter quod datur, quamvis propter ipsam emancipationem, cur non dicatur pura donatio indigens insinuatione? Sanè ita cum Pinello tenere videtur Molina citatus, sed non exceptus à Delugo, disp. 23. de Inst. num. 162.

14. Ratio quartæ est, quia non est pura donatio ea, quæ fit ex causa, nam donatio, v.g. quam alicui facis, ob obsequium, seu laborem pro te impensum, vocari non poterit liberalis, seu pura.

15. Huc reduco donationem factam ad reparandam domum, quæ ruinâ cecidit, vel ex igne destructa est, dummodò donata ad illum solum usum expendantur. Ratio est, quia reparatio domus causa legitima est, cum ad bonum publicum faciat, reparari domus, & ita decernitur in jure, l. *penult. C. de donat.*

Ratio quintæ est, quia donatio causa mortis, ut supra vidimus, potius est ultimæ voluntatis dispositio, quam donatio. Esto, aliqui cum Julio Clar. 9. 17. dicant, donationem causa mortis indigere insinuatione, quod certè etiam probabile est.

16. Ratio sextæ, & septimæ est, quia illæ non sunt donationes, nam sunt quid consequens ad personam, &c.

Sed quid primò, de remissione debiti?

Respondeo, distinguendo: Nam remissio debiti juris acquisiti, si excedit prædictam summam, sub pœna nullitatis est insinuanda. At verò remissio juris acquirendi non est necessitatio insinuanda. Ratio est, quia illa æquivalere donationi, non autem, hæc, quæ solum est non acquisitio. Nam propterea Confessio, quæ, dote non soluta, fateatur Maritus, solutam esse, indiget insinuatione, quia est remissio juris acquisiti.

17. Quid secundò, de donatione pluribus facta?

Respondeo, si donatio pluribus facta simul, eodemque tempore fiat, invalida est quoad excessum, si non insinuetur

insinuat, etiam si donator dicat, se facere diversas donationes, quia adhuc est donatio excedens. Idem dic, si ejusmodi donatio sit diversarum rerum, ut si quis donaret equum, prædium, vestem, quæ quavis singulæ non excedant, excedunt tamen simul junctæ. Relege *l. Sancimus*, ubi Legillator hanc donationem pluribus factam insinuationi subiectam vult, & merito, quia sic depauperari etiam facile quis potest.

18. At verò, si successivo fiat pluribus, insinuatione non indiget, quia tunc verè sunt multæ donationes, quarum nulla, ut supponimus, excedit summam quingentorum solidorum. Rege Molinam, *d. 17. §. 8.* & *Rebellum p. 2. lib. 18. §. 6. num. 7.* alioque apud Dianam *par. 8. tract. 6. ref. 4. 8.*

19. Hinc, si quis donet censum, qui uno anno non excedit quingentos solidos, excedit autem unitum cum aliis annis, si quis, inquam, donet ejusmodi censum exigendum per multos annos, sed solum durante vita donatarii, vel ipsius donatoris, non indiget insinuatione, quia sic censetur multæ donationes distinctæ, cum enim vita possit durare solum per annum, modica judicanda est donatio, quæ sit certa, quæ autem correspondet aliis vitæ annis, cum sit certa, non est censenda vera donatio. Contra verò, si quis donet eundem censum exigendum à successoribus donatarii, & solvendum ab heredibus donatoris, ut etiam si quis donet eundem censum, determinando tot annos, quibus pensiones census excedant quingentos solidos, indiget insinuatione, quia tunc donatio præsumitur esse facta per modum unitus. Ita clarè decernit dicta *Lex Sancimus*, §. ult.

20. Quid tertio, si contra, hoc est, si multi, v. g. decem, aliquid mihi donent, eorum singulorum donatio non excedat, omnium verò excedat summam 500. solidorum?

Respondeo: Oñate *t. 2. de contr. tract. 10. d. 30. n. 139.* sic distinguit: Si ii decem, communicato consilio, donent uni tibi, insinuatione opus esse, quia est una donatio. Si verò singuli per se donent, insinuatione opus non esse, quia sic, sunt plures donationes. Hæc Oñate, nullam rationem, nec auctoritatem ullam afferens. Non est igitur approbandus, nisi forte loquatur de donatione facta à multis, qui constituunt unam personam moralem, ut, si Universitas, Civitas, Capitulum donaret; tunc enim esset verè una donatio. Quod autem, si secus intelligatur, approbandus non sit, patet, quia intentio legis est moderari effusas largitiones, hoc est, prodigalitatem ex parte donantis. At quæ effusio est, si mille, v. g. homines, communicato consilio, donent tibi singuli ex propriis bonis solidum unum?

CAPVT VI.

De Revocatione Donationis.

1. **A**D tres reducuntur causæ, ob quas, tum in foro conscientie, tum in foro externo revocari queat donatio (multò magis promissio donandi) sive solum acceptata, sive etiam omni ex parte completa per traditionem rem exhibitam. Prima causa est ob ingratitudinem. Secunda ob prolem, postea susceptam. Tertia, ob inofficiosam donationem. Breviter de singulis, nam quia satis plenè hæc causæ expenduntur à Jurisperitis, & Theolog. adductis à Delugo *d. 23. de iust. a. n. 167.* & Bonacina *d. 3. de contr. quæst. 13. part. ultim.* ideo in his operæ pretium nobis erit, necessaria dumtaxat afferre, cætera refecare.

§. I. Revocatio Donationis liberalis ob ingratitudinem Donatarii.

1. **H**ujusmodi ingratitudinem, quæ concedit facultatem revocandi rem donatam, & quidem etiam,

teste Dicaft. Molin. aliisque citatis à Diana *8. n. 167.* fructuum ex ipsa perceptorum post lris constitutionem.

2. Primò, quando donatarius atrociter ingratum est injurius, ut, si, v. g. cornua ad donatorem affigat.

3. Secundò, quando manus impias insint in donatorem.

Tertio, quando notabile, & grave sit damnum factum.

4. Quartò, quando vitæ periculum, sive per se, sive per alium eidem affert.

5. Quintò, quando donatarius non vult implere voluntatem, sub quibus donans rem fore donavit. Vnde tamen, quæ dicam *n. 13.*

6. Nota primò, hanc revocationem ob ingratitudinem habere locum etiam in Legato, teste Molin. *lib. 1. v. Legatum*, Bonac. *de contr. d. 3. §. 13. p. ult. §. 1.* Molin. Legatarius injurius atrociter esset Testatori, v. g. nolendo dicti Testatoris uxorem, &c.

7. Nota secundò, in prædictis committendis, damnum in culpa esse donatarium: Unde, si jure, v. g. donatarius donatorem homicidam accuset, si jure suum regnum, quamvis cum damno donatoris, si jure, ut se de donatore occidat, &c. non potest ipsi revocari donatio, quia, ubi non adest culpa, nec ulla debet poena.

8. Nota tertio, ejusmodi ingratitudo debet esse coram iudice certo probari. Donec ergo quis condemnatus à iudice, poterit sibi retinere donatam, nec poterit donatorem ex se illa reassumere, nec si extra iudicium, sententiam petat, poterit obligare donatarium ad reddendam. Ita Delugo, Mol. Fagund. alique excepti à Diana *p. 2. n. 1. ref. 58.* Ratio est, quia ad poenam non obligatur quis post sententiam iudicis.

9. Illud concederem cum Lessio, ac Rebello, quæ sequitur, adducitque Bonac. *l. c. p. ult. n. 8.* cum quis promittit rem donare, nec dum illam tradidit, posse non tradere, ac sibi retinere, si promissarius aliquam ingratam actionem ex prædictis contraxit, nec aliud exiit leonidam, quia certe non videtur, se voluisse obligare ad reddendam rem promissam in tanta ingratitudinis circumstantia.

10. Dicaftill. *l. 2. tr. 5. d. 1. d. 7. num. 107. §. 110.* apud Dianam *l. c.* tamen sustinet, si aperte constet de ingratitudine donatarii, posse donantem ex se reassumere rem donatam, occultèque compensare, quia tota via potius revocandi fundatur in defectu conditionis implicitæ, quæ posita in donatione, id est, si donatarius ingratum non committeret: quæ certe sententia non est improbabilis.

11. Nota quartò, quid, si ingratitudo æqualis, vel gravius committatur à donatario, præter eas quinque, quæ modò numeravimus, eodem modo poterit donatorem donator revocare?

Respondeo, eodem modo, putant plures apud Molin. *d. 28. n. 8.* quod etiam amplectitur Diana *p. 2. n. 167.* sed ipse Mol. Rebell. Turri. apud Delugo, *l. c. n. 173.* id quaquam concedunt, nam hæc potestas revocandi donationem, cum sit ex probabiliori opinione solum de jure positivo Legum, non verò de jure nature, sive odiosa, solum restringenda est ad expressa à legibus. Non ita diceret Dicaftillus, qui modò fundavit revocationem ejusmodi revocationis ob ingratitudinem in expressa implicita conditione: *Nisi Donatarius ingratum committeret.*

12. Illud ego noto, esse tam amplam sententiam enunciatam *num. 3.* ut plures comprehendat ex illis, quæ in similes fortasse vocares, sed illæ verè sunt ex expressis accuratius expendantur.

13. Denique, si donans, cognita injuria, dum vitæ donationem non revocavit à donatario modis dictis ingrato, nec revocare inceperit, iudicari possit, factum esse revocatum.

remissionem à donante, quod distinctius vide apud Mol. d. 281.

14. Si solum fuit res promissa, & nondum tradita, posse in foro conscientie, cessante scandalo, non tradi ob æquivalentes causas ingratitudinis, concedit Rebell. g. 9. n. 9. quia præsumi potest donatorem potius noluisse rem tradere, quam obligare rem suam in casu tantæ ingratitudinis: id, quod firmat, quæ n. 9. dicta sunt.

15. Nota quintò, hanc potestatem revocandi non habere locum in donationibus factis Ecclesiæ, nam quamvis ejus Prelatus ingratu sit, nihil nocere poterit donationi, quæ non ipsi, sed Deo facta est, qui certè ingratu esse non potest. Ita Vadius, Laym. Hurt. Delug. Dicastil, alique apud Dianam p. 8. tr. 6. res. 56. contra Fa- gund. ibid. citatum. Quod si onus à donante donatarius ipsi Ecclesiæ imposuit non adimplet, cogi poterit à legittimo Superiore, ut adimpleat, non verò ut restituat donata.

16. Denique posset hic quæri, utrum potestas revocandi donationem in dictis casibus transeat ad heredes? Verum eadem potestas adsit in donatione remuneratoria? Verum eadem adsit in donatione Beneficiorum Ecclesiasticorum? Verum eadem adsit in matre respectu filii, vel in Patrono respectu liberi? Verum, hæc dilucide tractata habes apud Doctores citatos, & breviter collectos apud Delugo l. c. Mol. l. c. Vide etiam Dianam, p. 8. tr. 6. res. 117. quoad donationem remuneratiam; Quoad quæcumque autem donationem ex causa, vide apud Martium Cutellier. i. de Donat. disc. 3. part. 4. initio. Rursus, An donator possit revocare donationem ex eo, quod donatarius non aliat donatorem jam lapsum in pauperiam? & an Pater ob causas supradictas possit revocare datam Filiae, dum vivit ejusdem filie Maritus, vel eo mortuo, si extent filii? sed hæc clare habes apud eundem Dianam l. c. res. 55.

Denique, Quid, si donator juravit se renunciare huic potestati revocandi ex ingratitudine? Verum, ex supradictis c. 4. n. 4. tunc non posse revocare; colliges ex mea sententia.

§. II. Revocatio ob filios, post Donationem susceptam.

1. Ex quæ disponit donationem revocari ob susceptos filios, loquitur quidem de libertis, sed Doctores apud Dianam p. 8. tr. 6. res. 63. sive ob identitatem rationis, sive ob contextus variarum legum extendunt ad alios quoscunque. Verba Legis hæc sunt, L. Si unquam, C. de revocand. Donat.

Si unquam libertis Patronus filios non habens bona omnia, vel partem aliquam facultatum fuerit donatione largitus, & postea susceperit liberos, totum ad ipsum revertatur.

Merito quidem, quia non præsumitur velle quis, etiam si juraverit, donare rem notabilem aliis (nam excipientes sunt res levioris momenti) in eo casu, quo propriam sobolem nascatur, sive illam de novo suscipiat, sive de novo cognoscat, esse suam: nam semper ejusmodi donationes imbibunt conditionem, si mihi filius non adsit. Quare tunc donatio erit in totum revocanda, si facta fuit extraneo, nam, si facta fuerit uni ex filiis, dicam num. 14.

2. Adverte tamen donationem factam Ecclesiæ non revocari in totum, sed solum, quoad legitimam filii, vel filiorum. Adverte item, idem esse, quando quis juravit, non revocaturum donationem; tunc enim solum, quoad legitimam, erit revocanda; quia cum de aliis portionibus possit Pater ad libitum disponere, & sine peccato, ut hic omnino est supponendum, juramentum, quoad ipsas validum est, & observandum per dicta c. 4. §. 4.

3. Verum, non revocatur donatio, quando suscipiuntur filii spurii, vel non legitimi, quia dicta L. si unquam, semper loquitur de filiis legitimis.

4. Quid, si legitimentur per subsequens Matrimonium? Respondeo, revocari, quia hi sunt perfectissimè legiti-

5. Quid, si legitimentur per Principis privilegium? Respondeo, Dicastillus negat revocari, quia is, ait, non est perfectè legitimus, Hurtados tamen, & merito, docet, revocari, quia is gaudet omnibus privilegiis filii legitimi.

6. An dicta dispositio revocandi donationem ob prolem susceptam, locum habeat in donatione remuneratoria?

Respondeo, cum Mar. Cutell. tom. 1. de Donat. disc. 2. part. 13. Vide etiam Dianam p. 8. tr. 6. res. 65. negativè, quia hæc, ut toties dictum est, non est pura donatio, de qua loquitur dicta L. si unquam.

7. An quando proles præcogitata fuit, & nihilominus donatio fuit facta, ea sit revocanda?

Respondeo, Aliqui, ut Hurt. & Rebell. apud Dianam l. c. res. 59. putant non esse revocandam, quia favor (inquit) hujus legis factus est Patri, & ideo illum renunciare poterit. Alii, ut Vadig. Dicastil, Delago apud eundem, quibus adde Cutell. i. 2. de Donat. disc. 3. spec. 3. censent, esse revocandam, quia, contra putant, favorem hujus Legis factum esse filiis.

8. An reviviscat donatio, si filius de novo susceptus moriatur?

Respondeo, reviviscere saltem communiter, docet Delugo, d. 23. de Inst. à num. 180. quia intentio donatoris, semper præsumitur esse, ut donatio constet, si filiis, vel nepotibus non præjudicat. Non reviviscere, tenet Dicastil, apud Dianam l. c. tr. 6. citantem Hart. & Rebell. quia donatio, inquit, semel extincta per susceptum filium, non potest iterum vivere sine novo consensu donatoris.

9. Nota denique, donatarius, supervenientibus donatoris filiis, teneri in conscientia restituere res donatas, si à donatore etiam extra judicium ex repetantur, quia hæc non est pœna, ut erat ob ingratitudinem, sed est dispositio iuris irritans omnino donationem. Si tamen donator non petat, cum possit, poterunt res donatæ retineri ex eo capite, quod tunc donator præsumitur condonare, ut modò similiter diximus supra cap. 4. §. 3. n. 1. & docet etiam Lessius, l. 2. cap. 18. dub. 14. num. 100.

10. Excipe semper ex regulis universalibus restitutionis, nisi bona fide donatarius res acceperit, bonaque item fide non factus locupletior, consumpsit, ut notat rectè Delugo, d. 24. de Inst. n. 218.

Dubium incidens: An Testamentum, & Legata intelligantur revocata ob susceptam, vel de novo cognitam prolem?

11. Eo ipso revocatum intelligi Testamentum, quoad institutionem hæredis, certum est. Sed quid, quoad legata?

Respondeo: Idem dicendum, ut docet tanquam probabilius, Sanch. l. 4. consil. c. 1. §. 2. num. 4. & merito, nam, cum legata sint veluti donationes quædam, ratio, quæ probat, superveniente filio, rescindi donationem, arget, & in Legatis. Est autem in legatis illa exceptio, ut ea legata sustinenda sint, quæ verosimiliter (id, quod ex conjecturis est colligendum) ipse Pater adhuc fecisset, natis, vel cognitis de novo filiis. Ita idem Sanch. cum pluribus, quibus adde Molin. d. 175. §. Intelligendum præterea.

12. Si supervivat Pater post natos, vel cognitos filios, & tamen Testamentum nequaquam revocet, putant aliqui, non intelligi revocatum, quia, si potuit (alunt) & noluit, signum dat, volendi in eo perseverare. Alii tamen cum eodem Sanch. l. c. n. 10. inquirunt, intelligi revocatum. Sed melius distinguendum cum Delugo, d. 14. de Inst. n. 53. Si enim ad sunt conjecturæ, non revocatum expresse fuisse à Patre Testamentum, quia expectabat forte tempus aptius revocandi, sed repente mortuus est, utique revocatum intelligitur. Si verò adsint conjecturæ prædictæ perseverantiæ, non erit revocatum.

H h

13. Denique

13. Denique, si vivente adhuc Patre, qui jam suum considerat Testamentum, nascatur illi filius, l. *Posthumus, in ius, ff. de iusto raptis*, & statim moriatur, convalescet Patris Testamentum, etiam si in illo fuisset institutus haeres quicumque extraneus; nam in iure, quod a principio validum fuit, facilius recuperat suas vires, quam, quod fuerat invalidum de novo eas acquirat.

§. III. Revocatio Donationis inofficiosa.

1. **Q**uoties fit donatio (& quidem notabilis quantitas, ut *supra* non in simili) ab aliquo, qui dum donat, habet filios (nam in *precedente paragr.* locuti sumus de non habente filios, dum donat, sed habente postea) toties illa donatio, si demat de legitima filii debita, erit, & appellabitur inofficiosa, id est, contra officii pietatis Patris, vel Matris debitum filiis, rescindique omnino debet, etiam si sit juramento firmata, quia juramentum non potest obligare aliquem in praedictum aliorum, ut hic esset in praedictum legitimam filiorum.

2. Adverte autem ejusmodi rescissionem peti non posse a filio, nisi defuncto Patre, quia legitima ei non debetur, nisi post Patris mortem.

Ex hac certa doctrina, quatuor dubitationes emergunt.

Donatio inofficiosa totum, an pars sit invalida?

3. Prima, An donatio inofficiosa facta extraneo sit invalida in totum, an solum in parte, quatenus scilicet officit legitimam filiorum?

Respondeo: Si ea donatio non fuit facta animo fraudandi legitimam eorum, quibus debetur, solum invalidatur, seu revocatur, quoad partem, in quantum scilicet possit remanere dicta legitima. Et puto ad hanc revocationem (sed, ut dixi, post mortem Patris) non esse opus sententia Iudicis, quia legitima semper est, post Patris mortem, debita filiis.

4. At, si ea donatio facta fuit animo fraudandi legitimam, iis, quibus debetur, quod Iuris periti dicunt, donationem esse inofficiosam re, & consilio: Aliqui apud Molinam d. 283, n. 12. negant, revocandam esse in totum, aliqui affirmant, at ipse Molina tandem concludit, favendum esse possessori.

Addit Delugo d. 23, de *Iust. num.* 202. Video etiam Dianam p. 8, tr. 6, ref. 66. & 84. non esse fundamentum, cur debeat revocari in totum.

5. Ego dico primum, certum mihi esse, revocandam quoad partem correspondentem legitimam, & quoad partem eandem esse invalidam, & posse filium ante omnem sententiam sibi reperere, & obligari donatarium restituere modo supra dicto in §. *preced.*

6. Dico secundum: Si forte iudicet quis revocandam esse in totum, certum mihi esse, id non posse fieri, nisi per sententiam Iudicis. Ratio est, quia haec esset poena illius animi defraudandi legitimam. At poenam temporalem subire, nemo cogitur ante sententiam.

7. Objicis: Pater dum vivit, sine in iustitia esto, aliquando cum peccato, quando, v.g. est contra charitatem filiis deest (nam) potest omnia bona sua alienare in extraneos, etiam si legitima pro filiis nulla sit remanens, nam dum ipse Pater vivit, est dominus rerum suarum, & legitima non debetur filiis, vel ascendentes, nisi post Patris mortem; Ergo donatarius non obligabitur in conscientia ante sententiam, tradere legitimam praedictis filiis defuncti, nec filii possunt reperere ante eandem sententiam: quia ea bona non accipit donatarius a Patre contra Iustitiam.

Respondeo: Virget obiectio, sed tamen dico, Esto, sit valida illa donatio, vivente Patre, at hoc mortuo, cum ea remaneat, seu evadat inofficiosa, posse filium legitimam, seu certe sua congrua alimenta ab illa donatione

sibi reperere, ac debere donatarium redde ante omnem sententiam, quia pars illa donationis correspondens legitimam post mortem Patris, non est donatarii, sed filiorum. Cujus rei ulterior ratio est simili illi rationi, quae inibit conditionem, si filius mihi non nascatur, si nascitur, seu saltem sua alimenta non defuerint.

Donatio inofficiosa respectu Ascendentium.

8. Secunda dubitatio: An idem sit respectu Ascendentium? Si scilicet filius descendentes carere, ita donat extraneo, ut non remaneat pro Patre, vel Avo sua legitima, quae certe ipsis debetur, moriente dicto filio, videtur donec?

Respondeo, idem esse dicendum, invalidamque esse donationem, eo prorsus modo, quo *supra* de Patris donatione respectu legitimam filiorum. Ita Doctores omnes, l. *Si Filius, C. de inofficiosa donat.* Et ratio nimis est in promptu, quia nimirum aequè illi debetur legitimam.

Donatio facta Ascendentibus, an revocanda sit, si deinde nascatur Donatori Filius?

9. Tertia: Titius nullos habens filios, suo Patri, vel suo Avo donationem suorum bonorum legitimam fecit, iure ad aliquot annos nati sunt filii ipsi Titio, Quatenus, an & quatenus haec donatio valida sit, vel invalida?

Respondeo, esse invalidam, idque propter rationem universalem dictam, quia ob susceptam prolem annullatur donatio.

10. Virges: Estne invalida quoad legitimam tantum debitam filio jam nato, an secundum totum.

Respondeo, esse probabilius, quod sit invalida quoad totum, & consequenter, quod ascendentes post mortem donatoris debeant omnia bona donata restituere ante omnem sententiam filio huic nato. Ratio est, quia secundum ordinem naturalem facultates Patris descendentes debentur, & solum in defectu descendendum debentur ascendentes.

11. Objicis: Diximus modò, donationem factam Ecclesiae, si postea nascatur donatori filius, non revocari, nisi quoad nati filii legitimam, ergo pari ratione donatio facta ascendentes, si postea donator filium nascatur, non revocari debet, nisi quoad dicti filii legitimam.

Respondeo, negando consequentiam, nam praeter disparitatem, si quidem illa est donatio facta in bonum, quae, salva legitimam, sustineri censenda est a donatore: at haec facta ascendentes nulla ratione censenda à donatore sustineri, cum (sicuti modò diximus) Ordo naturalis requiratur, ut facultates Patris habeantur filiis, non descendentes, quando hi adsunt, non vero ascendentes. Lege Mol. d. 282. *Dubium ulterius est.*

Donatio inofficiosa facta uni ex Filiis.

12. Quarta dubitatio: S. Pater det uni ex filiis cessivè cum praedictio legitimam aliorum filiorum, an donatio estne inofficiosa?

Respondeo, esse inofficiosam, & revocandam, immò invalidam, atque afferre eandem obligationem restitutionis dictam n. 5. secundum illum excessum rationis, qui praedictat dictam legitimam. Id satis patet ex dictis, quia sua portio legitima semper aequè filius debetur post mortem Patris.

13. Adde, id locum etiam habere in eo casu, ut voluit Cutelli, tom. 2. de *Donat. spec.* 2. & *spec.* 3. quo Pater cessivam dedit uni ex filiis, etiam si non remanet legitima pro aliis filiis, cum nulla causa possit dari, quae legitimam favorat oppositum.

14. Illud permaximè hîc est advertendum, in quo maxime labi proclive est ei, qui perfundit questiones evolvit. Si enim extraneus habet à Titio, v. g. donationem excessivam, quam ipse extraneus bona fide accepit, bona fide consumpsit, nec in ullo factus est locupletior, ad nihil in conscientia obligabitur, si vero deinde nascatur filius, si, si Titius, tunc, quando donavit, filios fortè habuerit, ad nihil, inquam, obligabitur, nec ad legitimam quidem dictorum filiorum. Ratio est, quia super prædictis circumstantiis ex nulla radice restitutionis urgetur ejusmodi extraneus, ut ex regulis universalibus de Restitutione constat.

15. At verò filius, qui recipit à Patre vivente bona, quæ, juxta alibi dicta, præsumuntur pertinere ad legitimam suam, recipit, inquam, cum præjudicio aliorum filiorum, debet etiam, teste Delugo d. 24. de Inst. n. 218. & 219. in conscientia computare id, quod accipit in suam legitimam, quamvis bona fide acceperit, bonæque fide consumpsit, nec in ullo factus sit ditior. Ratio est, quia, quando Pater illi donavit, jam extinxit obligationem donandi ipsi legitimam, & jam ipse filius suam eandem legitimam habuit. Ergo, quando illam consumpsit, suam legitimam consumpsit. Ergo eandem, mortuo Patre exigere non potest, publicatam enim haberet, quod esset in fratrum suorum præjudicium.

16. aliud esset, si filius bona fide occultè quid acciperet à Patre, & bona item fide consumpsit, nec inde fieret in aliquo ditior; tunc enim illud non obligaretur conferre in suam legitimam (quod certè obligatur, si mala fide) quia dum Pater nihil ipsi dedit, non extinxit ius legitimæ ipsi filio debitæ, quare poterit, mortuo Patre illam exigere. Neque dicas, hunc filium debere Patri id, quod clam ab ipso accepit, consumpsitque, unde debere ipsum compensare hoc debitum cum sua legitima post mortem Patris. Ne id dicas, inquam, nam filius propter bonam fidem jam dictam, & quia res accepta non extat, & in nihilo factus est ditior, nullum debitum habet quod debeat compensare Patri.

4. An maritus confitens, se recepisse hanc, vel illam quantitatē ab uxore pro dote, censetur illam donare. Vide apud Rodriq. in summ. l. 1. c. 198. num. 35. Dianam loc. cit. ref. 113 alioque.

5. An donatarius, vel legatarius obligetur implere donatoris, vel testatoris sive vota, sive debita ex iustitia. Lege apud Dianam ibid. ref. 112.

6. Donatio liberalis, ut etiam testamentum facta metu, nimia reverentia, vel importunitate, per aliquos irrita sunt, per aliquos irritanda, sicut irritandi veniunt contractus onerosi. Vtriusque sententiam judicant aliqui, ut Diana ibid. ref. 129. probabiliter. Verum, ego de hac re dixi l. 1. in dec. c. 2. §. 5. d. n. 11. ubi adverti, quid intelligendum sit nomine nimie reverentia, & importunitatis. Vide etiam, quæ summam dixi supra, in tract. de Promiss. c. 4. d. n. 2. cum de promissione.

7. Donatio nunc facta Ecclesiæ construenda, seu Collegio olim fundando, valet, revocarique non potest. Quamvis enim nullus nunc adesset, qui acceptare legitimè posset, (nam posset fortasse Prelatus) tamen ex voluntate donantis censetur facta nunc pro tunc, quando aderit Rector Ecclesiæ jam fundatæ, seu constructæ, qui acceptare poterit. Ita colligo ex Abb. in c. ad audientiam, de Eccl. edificanda. Duceo autem argumentum ex donantis voluntate, nam aliæ rationes, quæ pro hac validitate, adducit Diana p. 8. tr. 6. ref. 125, non videntur mihi admodum efficaces, lege ipsum.

8. Quid fiat in conscientia, si rem donatam famulus non afferat donatario, & interim donator è vivis decessat? Dixi l. 8. in dec. tr. 4. c. 1. §. 5. n. 11.

9. An peccent, & ad obligationem restitutionis teneantur, qui recipiunt ea, quæ alter cum peccato, seu illicitè donati? Dixi l. 8. in Dec. tr. 1. c. 2. §. 4. n. 2. & universaliter habet Delugo, tom. 1. de Inst. d. 4. scil. 3. n. 49. & 50. Diana p. 8. tract. 6. ref. 39. alioque.

10. An peccet, & obligationem Restitutionis contrahat, qui impedit donationem, sive licitè, sive illicitè alteri faciendam? Dixi l. 8. in dec. tract. 3. c. 4. §. 2.

11. De donatione, quam alteri facit filius familias ex bonis Patris, dixi l. 5. in dec. c. 4. §. 1. d. n. 7. cum de Ludo, & lib. 8. tract. 2. c. 3. n. 3.

De donatione Religiosorum, l. 8. in dec. tract. 2. c. 4.

De donatione Servorum, ibid. tract. 1. c. 2. §. 1.

De donatione, quam facit Pater, vel Mater filio, l. 5. in dec. c. 4. §. 2.

De donatione uxoris de bonis mariti, l. 8. in dec. tr. 1. cap. 2. §. 3.

De donatione inter uxorem & maritum, deque Sponsalitia largitate, dixi supra, lib. 8. de matrim. tract. 7. de oblig. cap. 2.

An usurarius, an ludeus, an cæcus possint donare causa mortis, vide apud Dianam, apud quem alia non pauca minutiora, Et dum ego tantisper quiesco, tu Vale

CAPVT VII.

Questiones nonnullæ de materia Donationis, Remissivæ.

1. AN donatio possit acceptari ab absente? Dixi supra in tract. de Promiss. c. 7. §. 4.
2. An post mortem donatoris? ibid. §. 3. n. 5.
3. An donatio inter vivos facta Capucinis, Minoribus, & Societati Iesu valeat, & quatenus? Vide apud Sanc. lib. 7. summ. c. 25. 26. & 27. Cast. tom. 3. p. 3. n. 9. & 10. Dian. p. 8. tract. 6. ref. 104. alioque.